

FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. (7/10) – IKA

Katolički teolog i sveučilišni profesor Ivan Bodrožić: „Papa Lav XIV. naznačio je da će u središte svojega pontifikata staviti cjeloviti nauk Katoličke Crkve". Nakon prikaza ključnih papinskih enciklika i povijesnog razvoja socijalnog nauka Crkve, u ovom nastavku čitateljima donosimo razgovor s crkvenim teologom.

Naš sugovornik je svećenik i sveučilišni profesor, prof. dr. sc. don Ivan Bodrožić (57), redoviti profesor u trajnom zvanju na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, gdje trenutačno obnaša i dužnost vršitelja dužnosti dekana.

Kao katolički teolog, usko je povezan s područjem povijesti kršćanske literature i kršćanskoga nauka. Na istoimenoj Katedri usmjerio je svoj znanstveni rad na sustavno proučavanje razvoja kršćanske misli kroz stoljeća, s osobitim naglaskom na procese oblikovanja teoloških i duhovnih tradicija. Njegova istraživanja obuhvaćaju patrističku teologiju, srednjovjekovne izvore i suvremene interpretacije, pridonoseći boljem razumijevanju kontinuiteta i dinamike kršćanske misli u europskom i svjetskom kontekstu.

Profesor Bodrožić autor je i suautor brojnih znanstvenih i stručnih radova, zbornika i studija, a svojim predavanjima i javnim nastupima aktivno oblikuje nove generacije teologa, studenata i istraživača. Među studentima i kolegama prepoznat je kao predavač koji na jedinstven način povezuje akademsku temeljitost s pastoralnom osjetljivošću, prenoseći teološke teme na razumljiv, živ i suvremen način.

Uz akademski rad, bogato iskustvo stekao je i na području crkvene komunikacije. Kao dugogodišnji urednik i voditelj radijskih i televizijskih emisija te suradnik katoličkih medija, dao je značajan doprinos oblikovanju načina na koji se u javnosti predstavljaju vjerske i teološke teme. Vodio je tiskovne urede i različite projekte na području crkvenog informiranja, pridonoseći razvoju jasne, odgovorne i pastoralno osjetljive komunikacije Crkve u društvu.

Svojim djelovanjem don Ivan Bodrožić spaja znanstvenu izvrsnost, pedagoško poslanje i medijsku prisutnost, zauzimajući tako istaknuto mjesto u suvremenoj hrvatskoj teološkoj misli i crkvenoj javnosti.

Početak socijalnog nauka Crkve u vremenu industrijalizacije i nepravde

Poštovani profesore Bodrožiću, prema Vašem mišljenju, u kojoj su mjeri industrijalizacija, radnički pokreti i širenje socijalističkih ideja oblikovali povijesni kontekst u kojem je nastala enciklika „Rerum novarum“ (1891.) pape Lava XIII.? Kako je taj dokument ne samo odražavao izazove svojega vremena, nego i postavio temelje trajnog socijalnog nauka Crkve koji i danas nudi smjernice za razumijevanje rada, pravednosti i dostojanstva čovjeka?

Prije svega, valja reći da se ni krajem 19. stoljeća, u vrijeme pape Lava XIII., nisu događale stvari bitno drukčije nego u prijašnjim razdobljima. Kao što je bilo i u prvim stoljećima kršćanstva, različiti problemi, ideje, novosti i novotarije često su zahtijevali reakciju mjerodavnog crkvenog autoriteta. To su mogli biti apostoli ili njihovi nasljednici, mjesni ili opći sabori, koji su imali ne samo pravo, nego i dužnost izricanja pravorijeka u spornim ili izazovnim okolnostima.

Tako je i u slučaju enciklike „Rerum novarum“, u kojoj papa Lav XIII. već u samom uvodu obrazlaže razloge koji su ga potaknuli na njezino pisanje, postavivši time temelje društvenog nauka Crkve na kojima će kasnije biti izgrađeni i drugi važni dokumenti crkvenoga Učiteljstva. Papa encikliku započinje riječima o „želji za novošću“ koja uznemiruje narode, a koja je, iz političke sfere, praktički prešla u društveno-gospodarsku.

Društvene okolnosti uvijek predstavljaju plodno tlo za međuljudska vrenja, previranja i prevrate.

Često miris novca opija pojedince i narode, bogate i siromašne, moćnike i obespravljene. Tako je bilo i krajem 19. stoljeća, u razdoblju velike industrijalizacije, kada su nastajale nove društvene okolnosti i kada je jedna od ključnih sastavnica društva postala radnička klasa – za razliku od prijašnjih vremena u kojima je seljački sloj, zahvaljujući posjedu zemlje, imao veću sigurnost i mogućnosti.

No industrijalizacija je za sobom povlačila i ubrzano bogaćenje jednog sloja društva, dok je velika većina ostajala isključena iz tog procesa. Kapital nije poznavao ni brata ni bližnjega, nego je beskrupulozno iskorištavao i trošio ljude. Sve je to pogodovalo širenju socijalističkih ideja, koje su s jedne strane bile umotane u humanistički celofan borbe za radnička prava i jednakost svih u društvu, ali su s druge strane zagovarale i neprihvatljive metode ostvarenja tih ideja.

Upravo je to potaknulo Crkvu da izađe s cjelovitim programom koji bi jamčio pravednije i solidarnije odnose u društvu te promicao vrednovanje rada u duhu pravednosti i dostojanstva ljudske osobe. Budući da je riječ o trajnim vrednotama utemeljenima na Evandjelju, ne čudi da je taj nauk i program Crkve ostao trajan i uvijek aktualan.

U mraku nesigurnosti potrebno je svjetlo kršćanske istine

U kojoj su mjeri Velika gospodarska kriza i rast totalitarnih ideologija oblikovali društveni i politički okvir enciklike „Quadragesimo anno“ pape Pija XI. (1931.)? Kako je Papa, promatrajući posljedice ekonomske nestabilnosti i opasnosti od ideoloških isključivosti, nastojao ponuditi socijalni nauk Crkve kao putokaz za pravedniji društveni poredak i zaštitu čovjekova dostojanstva?

Četrdeset godina nakon enciklike *Rerum novarum* društvene su se okolnosti mijenjale, ali uglavnom u smjeru ekonomskog razvoja. Čovječanstvo je ušlo u razdoblje intenzivnog natjecanja – ne samo gospodarskog, nego i ideološkog – koje je stajalo u pozadini ekonomskih sustava. Ljudi i društva više se nisu promatrali u duhu zajedništva i uzajamnog razumijevanja, nego se gospodarski prestiž nametnuo kao isključivi čimbenik koji pokreće ljudsku povijest i određuje odnose među pojedincima i narodima.

Takav je razvoj događaja pogodio nastanku totalitarnih ideologija koje su nudile vlastita tumačenja društvenih izbora i opravdavale uporabu bilo kojih sredstava za postizanje cilja. U vremenu velike gospodarske krize dodatno je rastao osjećaj nesigurnosti među pojedincima i narodima. Svatko je tražio čvršća materijalna jamstva i sigurnost, vjerujući da su oni залог bolje budućnosti. Međutim, kad se čovjek i društvo usredotoče egoistično na zemaljski i vlastiti probitak, lako se zaborave istinske i trajne vrijednosti.

U takvim okolnostima ljudi postaju zaslijepljeni vlastitim zemaljskim potrebama i ne prepoznaju pravi put kojim bi trebali ići. Tonući u takav mrak, bili su potrebni svjetlo i jasnoća kršćanske istine – nauka koji jedini može sagledati cjelovito, a ne ideološki parcijalno, nužan razvoj društva.

Crkva – Majka i Učiteljica svih naroda

Kako su poslijeratna gospodarska obnova, ideološke napetosti Hladnog rata i proces dekolonizacije oblikovali ključne poruke enciklike „Mater et Magistra“ pape Ivana XXIII. (1961.)? Kako je ovaj dokument, promatrajući nove globalne okolnosti, otvorio socijalni nauk Crkve prema univerzalnijoj perspektivi – od pitanja rada i ekonomije do međunarodnog razvoja, solidarnosti i odgovornosti bogatijih naroda

prema siromašnjima?

Već su prethodni pape, poput Lava XIII. i Pija XI., isticali ulogu Petrove Stolice i cijele Crkve u oblikovanju univerzalno valjanog nauka – nauka koji se odnosi na sve ljude, a ne samo na katolike. Premda su na poseban način naglašavali ulogu Crkve i katolika u oblikovanju društava, naroda i općega mentaliteta, njihovo je poslanje uvijek bilo usmjereno prema dobru cijeloga čovječanstva.

S tom sviješću sveti Ivan XXIII. otvara encikliku „Mater et Magistra“, ističući da je Crkva „Majka i Učiteljica svih naroda“ te da je njezino poslanje po naravi univerzalno. Crkva je svjesna svoje temeljne zadaće – spasenja duša – ali jednako tako i svoje odgovornosti za ovozemaljski mir, društvenu pravednost i razvoj ljudskog društva. Polazeći upravo od te odgovornosti, papa Ivan XXIII. piše ovu encikliku.

Nakon iskustava dvaju svjetskih ratova u 20. stoljeću, čovječanstvo je ušlo u novo razdoblje koje su obilježili gospodarska obnova i ubrzani tehnološki napredak. Razvoj znanosti, industrije i komunikacija omogućio je novo i brže globalno povezivanje, a svijet je stjecao osjećaj veće blizine i svijesti o potrebi zajedničke skrbi za cjelokupnu ljudsku obitelj.

U takvim okolnostima bilo je prirodno da i papinsko učiteljstvo usmjeri svoje poticaje i pouke u tom smjeru, potičući da se mnoga važna socijalna pitanja ne promatraju i ne rješavaju isključivo na nacionalnoj razini, nego na svjetskoj. Papa poziva da se u te procese aktivno uključe svi oni koji su pozvani donositi odluke i rješavati ih.

Mir kao plod pravednosti i međusobnog poštovanja

Jesu li događaji poput Kubanske raketne krize i stalnog nuklearnog nadmetanja odredili sadržaj i naglaske enciklike „Pacem in terris“ pape Ivana XXIII. (1963.)?

Kako je Papa, suočen s globalnom prijetnjom i nesigurnošću, oblikovao dokument koji je nadilazio crkvene granice te postavio temelje univerzalnog govora o miru, pravednosti, ljudskim pravima i odgovornosti svjetskih sila za sudbinu čovječanstva?

Nije bila rijetkost da ljudi, na temelju izvanjskog zemaljskog napretka, počnu sanjati neku idealiziranu budućnost. Kao što postoje vremena apatije i pesimizma, tako postoje i vremena optimizma – i jedni i drugi utemeljeni su na pretpostavkama ili prividima.

Kao što društvene okolnosti ne bi smjele biti razlog za pesimizam, tako ni tehnološki pomaci ne mogu biti temelj optimističnije budućnosti. Mnogi su u brzom napretku nakon Drugoga svjetskog rata čitali znakove optimizma, ali su isto tako vrlo brzo otkrili da je stvarnost sasvim drukčija. Utrka u naoružanju srušila je snove o bratstvu ljudskoga roda i nezaustavljivom razvoju čovječanstva. Vrlo brzo se otkrilo kako je čovječanstvo krhko i ranjivo te da je dovoljan pritisak na krivo dugme pa da dođe do katastrofe nesagledivih razmjera.

Trebalo je dozvati u pamet velikim svjetskim silama odgovornost koju imaju te ih potaknuti da traže putove suradnje i odgovornog dogovora oko važnih pitanja. Trebalo im je reći da mir ne može biti prepušten slučaju, već mora biti plod pravednosti i međusobnog poštovanja, kao i poticaj da se promiču društva u kojima će se poštovati ljudska prava.

Evandjelje – temelj istinskoga razvoja čovjeka i naroda

Kako su procesi dekolonizacije i sve veće globalne nejednakosti pridonijeli stvaranju enciklike „Populorum progressio“ pape Pavla VI. (1967.)? U kojoj mjeri je ovaj dokument, govoreći o integralnom razvoju čovjeka i naroda, postavio temelje suvremene katoličke vizije međunarodne suradnje, ljudskih prava i društvene

odgovornosti, čime je socijalni nauk Crkve zadobio univerzalnu dimenziju koja ostaje aktualna i danas?

Napredak i razvoj naroda, njihovih potreba i njihove svijesti o tome tko su i u kakvom su odnosu s drugim narodima, omogućili su velika tehnološka dostignuća i komunikacija koja je već poprimala globalne razmjere. No istodobno se nije samo stvarala globalna nejednakost, nego je postajala i sve dostupnija informacija o njoj, kao i svijest o toj nepravdi koju su gotovo svi ljudi na svijetu mogli prepoznati. Mnogi su se narodi željeli osloboditi jarma gladi, bijede, bolesti, neznanja i tolikih drugih zala. Nisu htjeli biti žrtve takvih društvenih okolnosti i pošasti ako su vidjeli da se na drugom kraju svijeta može živjeti bez njih.

Htjeli su biti dionici svih dobara i civilizacijskih postignuća te su s pravom težili tomu da se jednako vrednuju ljudske kvalitete svih, a ne samo nekih naroda ili društava. Crkva, na čelu s papom Pavlom VI., smatrala je da sva ta nastojanja treba nadahnjivati i voditi duh Evanđelja, jer istinskoga rasta i razvoja čovjeka, naroda i društva ne može biti ako temelj i oslonac svemu tome nisu Evanđelje, to jest osoba Isusa Krista.

Crkva je time dodatno posvijestila i izrazila svoje poslanje poučavanja cijeloga čovječanstva te je osjetila potrebu da ponudi trajno valjan i sveobuhvatan nauk prema kojemu će se ravnati čovjek i društvo u nastojanju da izgrade bolje i humanije uvjete života i međusobnih odnosa. Takav pristup bio je dokaz autentičnoga služenja Crkve ljudskome rodu.

Čovjek – mjerilo i smisao rada

Jesu li procesi globalizacije, tehnološke inovacije i automatizacija te nova dinamika sindikalnih i radničkih pokreta oblikovali poruke enciklike „Laborem exercens“ (1981.)? Kako je papa Ivan Pavao II., promatrajući rad ne samo u ekonomskom, nego i u antropološkom i duhovnom smislu, dao Crkvi i svijetu univerzalnu viziju rada kao puta osobnog ostvarenja, društvene pravednosti i sudjelovanja u Božjem stvaranju?

Ljudski tehnološki razvoj i napredak nije imao samo pozitivnu dimenziju, nego je, budući da je bio vođen gospodarskim probitkom, često bez jasnih ćudorednih kriterija i načela – ponekad i bez ikakvih – nastavljao produbljivati jaz među ljudima te stvarati nepravde novih oblika i razmjera. U okolnostima u kojima ekonomija diktira odnose, a zarada postaje glavni imperativ, gubi se osjećaj za smisao i dostojanstvo rada. Ljudi ne uspijevaju na ispravan način usmjeriti svoj napredak, nego ga često ostvaruju preko leđa drugih.

Često su i inovacije te procesi automatizacije išli nauštrb čovjeka radnika, njegova dostojanstva i sigurnosti radnog mjesta. Sveti Ivan Pavao II. stoga je osjetio potrebu istaknuti veću vrijednost čovjeka, po kojemu se vrednuje rad, a ne obrnuto. U tom je duhu protumačio i iskonski Božji plan te mjesto i ulogu ljudskog rada u održavanju svega stvorenoga, ne zaboravljajući naglasiti da rad služi i kao sredstvo „blagovanja kruha“, to jest stjecanja onoga što je potrebno za život.

Papa je želio istaknuti naglaske koje suvremeni svijet često previđa ili uopće ne predviđa, jer se

vodi gotovo isključivo jednom dimenzijom – najčešće onom ekonomskom, koja nije profinjena, nego gruba i sirova. Zbog toga čovjek koji radi zaboravlja dobrobit rada za vlastitu ljudsku izgradnju te ne prepoznaje moguće duhovne učinke rada vlastitih ruku i znoja svojega lica.

Bilo je stoga potrebno ponovno istaknuti i potrebu i pravo na rad – ali rad koji pridonosi većoj pravednosti i boljem ostvarenju svakog pojedinca. Radom se čovjek ostvaruje i kao Božji suradnik i kao osoba kojoj je rad ruku izraz vlastite nutrine. Na taj način rad može i treba biti sredstvo izgradnje čovjeka, a ne samo sredstvo stjecanja izvanjskih dobara.

Bez duhovne dimenzije nema istinskog napretka

Kako su političke napetosti hladnoratovskog svijeta, rastući teret dugova u zemljama u razvoju i rasprave o globalnoj pravdi i razvoju pridonijeli nastanku enciklike „Sollicitudo rei socialis“ pape Ivana Pavla II. (1987.)? Na koji je način ovaj dokument, obilježavajući dvadesetu obljetnicu „Populorum progressio“, produbio pojam „integralnog razvoja“ i istodobno snažno upozorio na globalne strukture nepravde koje zahtijevaju zajednički odgovor čovječanstva?

Crkva ne bi bila Crkva niti bi bila vjerodostojna pred ljudima, a ni dostojna božanskog poziva, kada ne bi upozoravala na nepravde – bez obzira na to koliko moćni bili oni koji ih čine i stoje iza njih. U svijetu u kojem glavnu riječ vode moćne sile, često one koje stvaraju napetosti i sukobe, nerijetko se događa da upravo takve okolnosti koriste kao prigodu za vlastito jačanje i pozicioniranje u globalnim odnosima. Blokovska podijeljenost i traženje isključivo vlastitog probitka nisu svijet usmjerili prema napretku, nego su ga doveli na rub sukoba.

Bogatije zemlje nisu pomagale siromašnijima da stanu na vlastite noge, nego su im, naprotiv,

stavljaše omču oko vrata, stvarajući nove oblike ovisnosti i zaduženosti. Takve društvene nepravde mogle su imati tragične posljedice, pa je stoga sveti Ivan Pavao II. u enciklici „*Sollicitudo rei socialis*“ poticao imućne da prepoznaju svoju iskonsku zadaću – skrbiti o nerazvijenijima i slabijima, a ne iskorištavati ih. Pozivao ih je da misle na druge, a ne samo na sebe.

Ako je čovječanstvo jedno i ako dijeli isti životni prostor, tada je jasno da nije moguće govoriti o razvoju, a razvijati samo pojedine narode ili države. Dobrobit čovječanstva ili je zajednička – ili je nema. Nažalost, globalne strukture koje se stvaraju u svijetu ne vode prema ostvarenju globalne pravednosti ni cjelovitog napretka, nego najčešće štite isključivo interese određenih skupina.

Zato je pojam „cjelovitog“ ili „integralnog razvoja“ u nauku Ivana Pavla II. imao dvostruko značenje. S jedne strane odnosio se na društveni razvoj – koji pretpostavlja napredak svih kontinenata i naroda, bez iznimke; a s druge strane, na cjelovit razvoj same osobe, jer istinski ljudski napredak nije moguć ako se ne obuhvati i duhovna dimenzija čovjeka. Ljudska zajednica ne može imati zdrave temelje ako ne promišlja razvoj u korist svih naroda, ali jednako tako ni pojedino društvo nije na putu istinskog napretka ako ne prepozna i ne štiti cjelovit razvoj cjelovitog čovjeka.

U tome osobito mjesto zauzima duhovna sastavnica, koja je srce čudorednog života. Na sve nepravde čovjek može odgovoriti samo cjelovitom izgradnjom vlastite osobe. Ugrađujući se u svoje društvo i narod, on jedino kao cjelovita osoba može vršiti preobrazbu svoje sredine i pridonijeti stvaranju pravednijeg svijeta.

Poziv na cjeloviti razvoj i zajedničku odgovornost čovječanstva

Kako su pad Berlinskog zida i kraj Hladnog rata utjecali na encikliku „*Centesimus annus*“ pape Ivana Pavla II. (1991.) i njezino tumačenje socijalnog nauka Crkve u novim globalnim okolnostima? U kojoj je mjeri Papa u ovom dokumentu, gledajući

na slom totalitarnih ideologija i širenje tržišne ekonomije, ponudio smjernice za uravnotežen razvoj društava – upozoravajući istodobno na opasnosti liberalnog kapitalizma, isključivosti i nejednakosti?

Nažalost, odnosi među ljudima tijekom povijesti često su poput klatna koje se neprestano njiše između krajnosti – čas prema jednom, čas prema drugom ekstremu. Čas na društvenoj sceni prevladavaju jedne snage, a čas druge; čas dominira jedna logika odnosa, a zatim druga. Krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina došlo je do sloma komunističke totalitarne ideologije i urušavanja društava utemeljenih na socijalističkom uređenju. To je, s druge strane, u očima mnogih značilo trijumf kapitalizma, koji se činio kao sustav napokon usklađen s ljudskom naravi i dostojanstvom.

Iza kapitalizma su stajali vidljivi, izvanjski uspjesi koje su mnogi smatrali obećavajućima, pa je povijesno klatno, nakon desetljeća ravnoteže i nadmetanja dvaju blokova, prešlo na njegovu stranu. Mnogi su vjerovali da je to trajno rješenje. Međutim, budno oko pastira Crkve moglo je jasno uočiti da stvari samo prividno izgledaju ispravno. Dok je papa Ivan Pavao II. pozdravljao pad totalitarizama koji su čovječanstvu nanijeli toliko zla, jednako je dobro znao da je potrebno ukloniti i uzroke koji su do njih doveli – jer, ako se ne uklone, uvijek će postojati opasnost njihova ponovnog pojavljivanja.

Papi je bilo jasno da jednostrani razvoj, utemeljen isključivo na vanjskim gospodarskim pokazateljima, ne može dovesti do uravnoteženog društvenog napretka, baš kao što ni liberalni kapitalizam nema za cilj razvoj čovjeka i zajednice, nego prije svega stjecanje većeg kapitala, ne mareći za posljedice u obliku novih nejednakosti i društvenih neravnoteža.

Ni tržišna ekonomija ni kapitalizam, samima sobom, ne mogu stvoriti bolje društvo ni plemenitije ljude. Samo cjelovite osobe mogu graditi pravednije i humanije društvo. Stoga bi središnja briga svakoga društva trebala biti odgoj cjelovite osobe – čovjeka koji razvija ne samo znanje i sposobnosti, nego i moralne, duhovne i društvene vrline. Zdrava i cjelovita osoba ključ je izgradnje pravednijeg, solidarnijeg i istinski slobodnog društva.

Božja ljubav – temelj istinskog razvoja čovjeka i čovječanstva

U kojoj su mjeri globalna financijska kriza 2008. i rasprave o etici tržišta oblikovale poruke enciklike „Caritas in veritate“ pape Benedikta XVI. (2009.)? Kako je Papa, suočen s globalnom nesigurnošću i nepovjerenjem u financijske institucije, istaknuo važnost moralne dimenzije gospodarstva, potrebu za „civilizacijom ljubavi“ i konceptom integralnog razvoja, čime je socijalni nauk Crkve dobio novu aktualnost u globaliziranom svijetu?

Suočen s činjenicom da se nijedan društveni koncept do sada nije pokazao dostatnim da čovjeku i čovječanstvu pruži pouzdanu budućnost, papa Benedikt XVI. bio je svjestan da jedino božanski koncept i Evanđelje Isusa Krista može omogućiti izlazak čovječanstvu iz začaranog kruga financijskih i gospodarskih odnosa. Ni najmoćnije ustanove nisu u stanju zajamčiti trajni napredak i uspon, jer se i same uvijek iznova suočavaju s krizama. No, što je još pogubnije, te iste institucije često bi krize koristile kako bi učvrstile vlastite pozicije u društvu, umjesto da pomognu običnom čovjeku da ih nadvlada i iziđe iz njih.

Papa je bio uvjeren da u svijetu takvih nesigurnosti jedino Božja ljubav može čovjeku pružiti istinsku sigurnost, a Božja istina pokazati put izlaska iz krize i začaranog kruga neriješenih ljudskih odnosa. Stoga je otvoreno isticao potrebu da se čovjek vrati svome izvoru – Božjoj ljubavi – te da nastavi graditi civilizaciju ljubavi, a ne samo civilizaciju financija, ekonomije i površnih međuljudskih odnosa.

Potvrđujući nauk svojih prethodnika, papa Benedikt XVI. pozvao je čovječanstvo da potiče integralni razvoj, pri čemu je najvažnija poveznica vrijednost i dostojanstvo ljudske osobe. Upravo prema cjelovitoj dobrobiti čovjeka treba se mjeriti ispravnost svakoga procesa i stvarni stupanj napretka.

Isto vrijedi i za čovječanstvo u cjelini: ako se ono vrati istini da najveći napredak treba pokazati u otvorenosti prema Božjoj ljubavi, tada će moći prevladati sve krize i izgraditi društvo zdravih međuljudskih odnosa, u kojem će ljudi živjeti u duhu zajedništva, solidarnosti i nade.

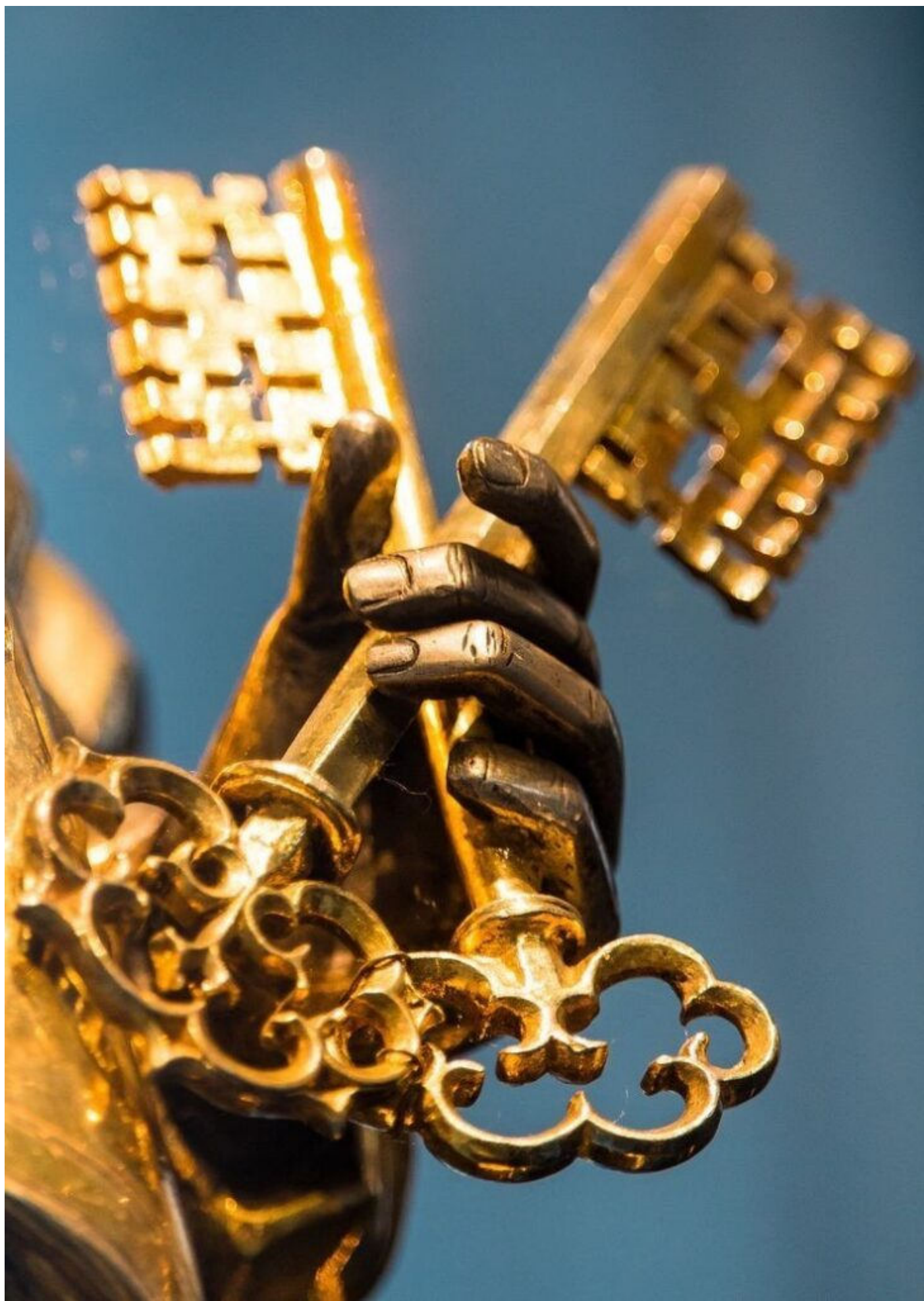
Ekologija čovjeka i odgovornost za zajednički dom

Kako su međunarodni klimatski pregovori i sve ozbiljniji ekološki izazovi – od globalnog zatopljenja do iscrpljivanja prirodnih resursa – pridonijeli oblikovanju enciklike „Laudato si“ pape Franje (2015.)? Na koji je način ovaj dokument nadilazi ekološku problematiku u užem smislu te postaje sveobuhvatni manifest za izgradnju „ekologije čovjeka“, gdje su briga za prirodu, socijalna pravednost, duhovna dimenzija i zajednička odgovornost neraskidivo povezani?

Papa Franjo isticao je da je svijet u kojem živimo zajednička kuća za koju smo svi odgovorni. Jer koliko god netko s jedne strane gradi, ako netko s druge strane ruši, cijela je kuća ugrožena i svima prijeti opasnost i propast. Zato je smatrao važnim upozoriti da svi ljudi trebaju shvatiti kako je briga za svijet, a time i za okoliš u kojem živimo, zajednička briga koja pretpostavlja veću svijest i odgovornost svih. To je moguće jedino ako spoznamo da imamo zajedničkog Stvoritelja i otkrijemo njegov stvarateljski plan sa svijetom i sa svakim od nas. Upravo je na to Papa želio skrenuti pozornost svojom enciklikom „Laudato si“.

Zagađivanje okoliša i uništavanje prirodnih resursa dovode u opasnost cijeli svijet. No Papa nije želio promicati ekologiju kao neku vrstu izvanjske tehnike ili nove „religije“ suvremenoga čovjeka, nego je želio pokazati da postoji stvarna ekologija čovjeka te da o toj ekologiji čovjeka – to jest o ekologiji duše – ovisi stvarna i sveobuhvatna dobrobit. Ako čovjek ne brine o svome duhovnom životu i ne otvara se životu u kreposti i pravednosti, uzaludan mu je trud oko izvanjske ekologije, koju može u određenoj mjeri nametnuti zakonima, ali koja će uvijek biti negdje propusna i neće donijeti istinski plod.

Ako se, međutim, čovjek razvija pred Bogom i raste u odgovornosti za svijet i za braću koja su mu povjerena, tada će i briga za stvoreni svijet biti sastavni dio takve odgovornosti. U tom slučaju čovjek neće tražiti načine kako da zaobiđe zakone ili pronađe rupe u njima, nego će se iskreno truditi, poradi dobrobiti svih, budno paziti i čuvati sve stvoreno – jer mu je to povjereno od samoga Stvoritelja.

Poziv na obnovljeno bratstvo i solidarnost u svijetu podjela

U kojoj su mjeri pandemija COVID-19, porast populizma i globalne napetosti oblikovali encikliku „Fratelli tutti“ pape Franje (2020.) i njezinu univerzalnu poruku? Kako je Papa, u vremenu globalne nesigurnosti i podjela, ponudio dokument koji nadilazi crkvene granice i postavlja viziju čovječanstva utemeljenu na bratstvu, miru, socijalnoj pravednosti i novom modelu međunarodnih odnosa?

Zacijelo su pandemija COVID-19, kao i drugi problemi poput populizma i globalnih napetosti koje i dalje traju, dali dodatni poticaj papi Franji da napiše encikliku „Fratelli tutti“. Naravno, nisu samo ovi događaji utjecali na njezino nastajanje, nego i brojni drugi čimbenici – odnosi među narodima, stav prema migrantima, dijalog među religijama i sve veća polarizacija unutar društava – također su imali svoje značenje i pridonijeli oblikovanju Papine poruke.

Krizne situacije, poput pandemije, jasno pokazuju koliko čovjek može biti sklon egoizmu i zatvaranju u vlastite interese. U takvim trenucima moćni i bogati često se distanciraju od drugih – najprije kako bi se zaštitili, a potom kako bi iskoristili svoj položaj i ostvarili još veću premoć nad siromašnijima, koji ostaju još ranjiviji i izloženiji. Takav se obrazac kroz povijest više puta ponavljao, pa je bilo nužno ponovno istaknuti koliko je takvo ponašanje neopravdano i nepravedno, neprimjereno i kratkovidno – jer proizlazi iz sebičnosti i duhovne sljepoće.

Papa Franjo želio je stoga podsjetiti na temeljnu istinu koju kršćanstvo od samih početaka radikalno naviješta: svi su ljudi braća jer imaju zajedničkog Stvoritelja i potječu od istog pretka – Adama. Samo grijehom izobličena svijest ne prepoznaje taj zajednički korijen i odbacuje poziv na zajedništvo koje nas obvezuje na bratski život sa svima i na bratsku odgovornost prema svakom čovjeku.

U tom svjetlu svaki je rat bratoubilački, svaka nepravda nanesena drugome nepravda je nanesena bratu, a svako iskorištavanje drugoga istodobno je i iskorištavanje vlastitog brata. Stoga je enciklikom „Fratelli tutti“ Papa želio pozvati čovječanstvo na novo shvaćanje bratstva i povezanosti među ljudima te na stvaranje novog modela međunarodnih odnosa u kojima nit vodilja neće biti potraga za vlastitim probitkom, nego težnja za istinskim bratskim suživotom, utemeljenim na solidarnosti, miru i zajedničkom dobru.

Društvena pravednost i digitalno doba u središtu učiteljstva pape Lava XIV.

Koja biste aktualna globalna zbivanja – migracije, digitalnu transformaciju društva, rastuću ekonomsku i socijalnu nejednakost, kao i krizu demokratskih institucija te klimatske izazove – izdvojili kao ključnu pozadinu socijalnih poruka koje bi papa Lav XIV. mogao oblikovati? U kojoj bi mjeri te poruke, nadovezujući se na tradiciju socijalnih enciklika, mogle ponuditi univerzalnu viziju pravednijega i solidarnijega svijeta u 21. stoljeću?

Izborom svoga imena papa Lav XIV. dao je nagovještaj da će nastaviti djelo pape Lava XIII., odnosno da će biti socijalni papa. Sigurno neće zaobilaziti društvene probleme, nego će nastojati svojim učiteljstvom poticati njihovo rješavanje. Već se u nekoliko navrata osvrnuo na to da vjernik katolik ne može biti jednostran ni pristran. Ne može samo jedan dio moralne problematike smatrati zlom, a drugi zanemarivati, jer bi mu drukčiji pristup mogao ugroziti osobni komoditet.

Ne može se, primjerice, zlom smatrati samo pobačaj, koji jest golemo i nedopustivo zlo, a istodobno zatvarati oči pred nizom drugih društvenih problema kao što su migracije, siromaštvo, nepravde i ratovi. Time je papa Lav XIV. već dao do znanja da će i sam promicati cjelovit nauk Katoličke Crkve, suočavajući se s problemima koji su novi i o kojima se još nije dovoljno ili iscrpno govorilo – poput pitanja digitalne transformacije društva, koja može imati značajne društvene posljedice, osobito u pogledu rada i radnih mjesta.

Čini se da bi upravo te dvije dimenzije – društvena pravednost i digitalno pitanje – mogle biti u središtu pozornosti pape Lava XIV. u nekoj od njegovih budućih enciklika, kao što su već bile

temama njegovih nagovora i intervjuja.

U Isusu Kristu nalazi se cjelovito rješenje svake ljudske krize

Na kraju, profesore Bodrožiću, što očekujete da će Crkva i njezin socijalni nauk doživjeti do 2030. godine? Koje biste izazove i prilike u sljedećih pet godina izdvojili kao najvažnije – osobito s obzirom na digitalizaciju, populizam, klimatske prijetnje, migracije i rast siromaštva – te na koji način Crkva može unijeti evanđeoske vrednote u suvremene društvene procese?

Uvjeren sam da će Crkva u narednim godinama sve više pozornosti posvećivati izazovima digitalizacije i uporabe umjetne inteligencije, jer svaki izum, ako se ne koristi kao sredstvo, nego postane samostalan cilj ili svrha samome sebi, pretvara se u opasnost i prijetnju čovjeku i društvu. Naravno, trajno ostaju prisutni i drugi izazovi – siromaštvo i nejednakosti među narodima, migracije i klimatske promjene, kao i izazovi kapitala, jednostranog razvoja društva, populizma i drugih ideologija koje lako zavaraju čovjeka.

Zanimljivo je, međutim, da je evanđeoski nauk toliko jasan i snažan da može ponuditi rješenje za sve krize. Štoviše, rekao bih da je osoba Isusa Krista cjelovito rješenje za sve krize, te je stoga za očekivati da Crkva sve vjernije ide njegovim putem, jer upravo tako rješava probleme koji nastaju ili sprječava njihovo nastajanje.

Dosljednim svjedočenjem Isusa Krista i vjernim življenjem prema njegovoj riječi, Crkva daje svoj obol boljitku društva, postajući vodeća snaga i veliko jamstvo boljih odnosa među ljudima i

narodima te bolje, zajedničke budućnosti svih. Uz dosljedan život vjernika ide i svjedočanstvo crkvenoga nauka te navještaj Božjih istina koje se odnose na pojedine probleme. Crkva je kadra donositi svjetlo u mračne zakutke ljudskog života i biti istinski vođa svima koji iskreno žele istinsku dobrobit i cjeloviti napredak čovječanstva – zaključio je prof. dr. sc. don Ivan Bodrožić, svećenik i katolički teolog.

(Kraj nastavka 7/10)

Autor:

Ivan Matić Nević (ivan.matic1976@gmail.com)

Fotografije:

Foto arhiva IKA-e, privatna foto arhiva Ivana Bodrožića, Luka Tripalo (Glas Koncila), Vatican media, Pinterest

Svi nastavci feljtona:

- 1/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(1/10\)](#)
- 2/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(2/10\)](#)
- 3/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(3/10\)](#)
- 4/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(4/10\)](#)
- 5/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(5/10\)](#)
- 6/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(6/10\)](#)
- 7/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(7/10\)](#)
- 8/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(8/10\)](#)
- 9/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(9/10\)](#)
- 10/10: [FELJTON Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. \(10/10\)](#)

U sljedećem nastavku (8/10):

FELJTON Papinska vizija društvene pravde: Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV. (8/10) – Intervju sa Želimirom Puljićem, zadarskim nadbiskupom u miru, o socijalnom nauku Crkve i o svetim papom Ivanom Pavlom II. Velikim

P.S.

Tekst je dio novinarskog projekta „Papinska vizija društvene pravde: Socijalni nauk Crkve od pape Lava XIII. do pape Lava XIV.“, objavljenog u sklopu Programa poticanja novinarske izvrsnosti u 2025. godini Agencije za elektroničke medije. Dopušteno je drugim medijima prenositi ovaj sadržaj uz navođenje izvora i autora.

